

Сьоміна Н. А.

БАНКІВСЬКА ПЛАТІЖНА КАРТКА ЯК ЗНАРЯДДЯ ШАХРАЙСЬКИХ ДІЙ: ПОНЯТТЯ ТА ОСНОВНІ СПОСОБИ

УДК 343.85

Постановка проблеми. Кримінальні правопорушення, що вчиняються у сфері банківської діяльності, набули сьогодні значного поширення та становлять суттєву небезпеку для суспільства та держави в цілому. За оцінками працівників Національної поліції України латентність злочинів у сфері функціонування банківських платіжних карток становить близько 86 %[5,с.4].

Злочини, вчинені при проведенні безготівкових розрахунків, за допомогою використання банківських карт, є різновидом злочинів у сфері кредитно-грошових відносин, і являють собою сукупність суспільно небезпечних діянь, пов'язаних з використанням такої самостійної форми безготівкових розрахунків як банківські картки, незалежно від технології їх вчинення.

Таким чином, злочини, що вчиняються у банківській системі або з її використанням, можна віднести до одних із найбільш небезпечних економічних посягань, оскільки їх негативний вплив відображається не тільки на самому банку, але й на багатьох інших суб'єктах економічної діяльності і фінансовій системі держави в цілому, адже часто одержані злочинцями кошти переводяться за межі України, що призводить до прискорення інфляційних процесів, знецінення національної валюти та інших негативних наслідків для кредитно-фінансової системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню способів вчинення злочинів у сфері банківських платіжних карток досліджували такі науковці, як: Т.М. Бречко, В.М. Бутузов, О.М. Джужа, В.В. Корнієнко, А.М. Мороз, В.Д. Поливанюк, А.В. Реуцький, О.М. Сорохман, В.О. Фінагаєв, С. С. Чернявський та інші вчені.

Постановка завдання. Метою статті є визначення змісту, класифікація та розгляд способів вчинення злочинів з використанням банківських платіжних карток.

Виклад основного матеріалу дослідження. Домінуюче місце у криміналістичній характеристиці злочину займає спосіб його вчинення. Це пояснюється тим, що саме в ньому знаходять своє відображення зв'язки зі слідами злочину, місцем, часом, тривалістю злочину, особою злочинця тощо.

Аналіз судово-слідчої практики дозволяє виділити найбільш характерні способи вчинення злочинів у сфері банківських платіжних карток[2]:

- заволодіння коштами шляхом здійснення незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки з метою підроблення банківської платіжної картки;

- підроблення банківської платіжної картки та повторне використання електронно-обчислювальної техніки;

- заволодіння чужим майном, в порушення встановленого порядку виготовлення, використання та обігу платіжних карток, які забезпечують нормальне функціонування банківської системи України;

- підроблення банківського рахунку та комплексного надання послуг;

- використання повністю підроблених банківських платіжних карток;

- використання так званого білого пластику;

- несанкціоноване втручання в роботу автоматизованих систем, без згоди власника банку;

- оплата товарів через комп'ютерну мережу чужими банківськими картками;

- використання кредитної картки на чуже ім'я, отриманої вдруге шахраєм по паспорту власника картки;

- розкрадання коштів працівниками сфери обслуговування шляхом несанкціонованого списування їх з кредитної картки клієнта;

- незаконне збагачення шляхом заволодіння чужим майном, в порушення встановленого порядку виготовлення, використання та обігу платіжних карток;

- спосіб копіювання ПІН-коду шляхом накладної клавіатури або записом мініатюрною відеокамерою;

– одержання справжньої платіжної картки за підробленими документами та інші.

Отже, способи вчинення аналізованої категорії проваджень можуть класифікуватись на:

1) вчинення крадіжки, шахрайства шляхом проведення транзакції з використанням справжньої банківської карти;

2) вчинення крадіжки, шахрайства шляхом проведення транзакції з використанням реквізитів банківської карти;

3) вчинення крадіжки, шахрайства шляхом проведення транзакції з використанням підробленої банківської карти[1,с.38].

Результати аналізу показують, що підготовка до вчинення крадіжок та шахрайств різниться в залежності від того, хто, із використанням якого знаряддя вчиняє злочин. Якщо крадіжка або шахрайство вчиняється особою, в якій знаходиться банківська платіжна картка або його співучасником, то підготовка в таких випадках мінімальна (так як злочинці мають і картку, і ПІН-код). Вона зводиться до активації банківської карти (якщо вона не активована), вибору і вивчення передбачуваного місця вчинення злочину, пошуком співучасника, його інструктажу і передачі йому банківської карти разом з ПІН-кодом.

При відсутності змови з власником підготовчі дії злочинця, в залежності від того, яке знаряддя злочину передбачається використовувати, спрямовані на:

1) заволодіння банківською картою і (або) її реквізитами;

2) активацію банківської карти (якщо вона не активована);

3) встановлення ПІН-коду;

4) придбання обладнання;

5) виготовлення підроблених банківських карт, документів, що засвідчують особу;

6) підбір співучасників і розподіл ролей між ними;

7) вивчення передбачуваного місця вчинення злочину тощо.

За узагальненими даними слідчої та судової практики найпоширенішим способом заволодіння банківською картою є її крадіжка. Здебільшого крадіжки справжніх банківських карт здійснюються в приміщеннях, де проживають або працюють власники. До даного способу часто вдаються особи, які пов'яза-

ні із власником родинними зв'язками, також особи, які є колегами по роботі (в робочих кабінетах, заводських приміщеннях для переодягання) тощо. Особа, яка вчиняє злочини, може бути і не знайома з власником. Це типово для кишенькових крадіжок, крадіжок сумочок, портфелів, де знаходилися банківські картки.

Найбільш розповсюдженим способом використання банківських платіжних карток є їх підробка. Зазвичай, злочинці підроблюють картки із ідентичними справжніми номерами, власники яких і нічого не підозрюють. Банківську картку викрадають разом з документами, гаманцем і іншими речами[4,с.35].

Отже, основні способи злочинів у сфері розкрадання коштів, вчинених за допомогою банківських платіжних карток можна розділити на 4 основних групи:

1. Вчинення способом перехоплення інформації, електромагнітне перехоплення;
2. Сканування даних під час розрахунку у мережах торгівельних центрів («Фуршет», «Білла», «Novus», «Сільпо» і т.д.).
3. Крадіжка безпосередньо самої картки;
4. Підбір коду картки з метою зняття грошових коштів та інші [3].

Класифікація способів викрадання грошових коштів, вчинених з використанням банківських платіжних карт, в залежності від правомірності вчинення банківської операції, включає:

– зміна розміру залишку на банківському рахунку або суми переказу при неправомірному доступі до програмного забезпечення банку;

- незаконне санкціонування операції;
- інсценування операції;
- санкціонування операції законним власником картки з наступним визначенням як незаконної, досконалої без повідомлення реального розпорядника.

Існують наступні незаконні санкціоновані операції:

- незаконне використання терміналу системи;
- здійснення операцій з використанням викрадених банківських карт;

– здійснення операцій з використанням підроблених пластикових карт.

Розповсюдженням поширенням електронних POS-терміналів шахраї переорієнтувалися на перекодування магнітної смуги, як найбільш технічно простий і дешевий спосіб підробки. Перекоднують смугу частіше на справжній картці – така картка не викликає підозр при обслуговуванні в торговій мережі. Однак добре навчений касир зобов'язаний звернути увагу на невідповідність платіжних реквізитів на самій карті і на паперовому чеку, де роздруковуються дані з магнітної смуги[6,с.115].

Повністю підроблена карта імітує справжню платіжними реквізитами, дизайном, назвою банку-емітента, захисними ознаками платіжної системи, кодуванням магнітної смуги. Зустрічаються високоякісні підробки, виготовлені на професійному друкарському обладнанні. Це результат діяльності організованих злочинних груп, які працюють з міжнародним розмахом.

На підставі аналізу судово-слідчої практики виділено такі структурні елементи способу злочину у сфері виготовлення та обігу платіжних карток:

1) спосіб готування, зокрема: а) розробка плану дій вчинення цього виду злочинів; б) ознайомлення з технологією з використанням банківських платіжних карток, порядок їх одержання; в) вивчення торговельних та інших підприємств, що обслуговують розрахунки платіжними картками; г) підбір спільників; д) пошук необхідних матеріалів; е) виготовлення (придбання) необхідних технічних засобів; є) оволодіння певними навичками; ж) одержання реквізитів реально існуючих платіжних карток;

2) спосіб вчинення, зокрема: а) підробка платіжних карток та їх використання; б) використання підроблених сліпів; в) використання слабких місць технології оброблення розрахунків за платіжними картками; г) використання дійсної платіжної картки, законно або незаконно одержаної злочинцями; д) використання інформації, ембосованої на платіжній картці (її реквізитів) у сфері телекомунікацій;

3) спосіб приховування, зокрема: а) нанесення на підроблені платіжні картки логотипів банків, голограм, інших графічних

зображень; б) запобіжні заходи щодо прослуховування телефонних розмов; в) повна або часткова підrobка сліпів та документів, що засвідчують особу; г) періодичні зміни місця проживання й зовнішнього вигляду особи злочинця; д) постійна зміна проху-серверів та провайдерів у мережі Інтернет і застосування набору програм, що дозволяють залишатися анонімним, а також використання спеціальних анонімних проху-серверів (Proхu, Socks5); е) відкриття безлічі рахунків у багатьох платіжних системах з наступним переказом вкрадених грошових коштів з одного рахунку на інший; є) зняття грошових коштів з рахунків віртуальних платіжних систем на підставну особу та ін. [5, с.7].

Висновки. Підсумовуючи, варто зазначити, що аналіз практики розслідування зазначеної категорії кримінальних проваджень дозволяє констатувати те, що злочини в досліджуваній сфері характеризуються складністю виявлення на стадії підготовчих дій, швидкоплинністю реалізації злочинного задуму, значним матеріальним збитком, високим професійним рівнем злочинців, специфікою виявлення і закріплення слідів злочинної діяльності та високою латентністю.

Здебільшого сприятливі наслідки для злочинця наступають з підстав довірливості чи неуважності самого потерпілого – власника банківської платіжної картки. А реалії сьогодення, як не прикро, засвідчують високу поширеність такої категорії кримінальних правопорушень.

1. Веков В.Б. *Компьютерные преступления. Способы совершения, методики расследования* / Веков В.Б. – М., 1996. – С. 38-39
2. *Єдиний державний реєстр судових рішень [Текст] // [електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>*
3. *Комп'ютерні злочини: соціально-правові і кримінологічно-криміналістичні аспекти: Підручник* / Біленчук П.Д., Зубань М.А., – К., 1994
4. *Машин С.А. Организация и тактика борьбы с мошенничеством в сфере оборота банковских пластиковых карт. – Дис.... канд. юрид. наук. – М., 2001, – с.128.*
5. *Ревуцький А.В. Методика розслідування злочинів у сфері виготовлення та обігу платіжних карток / А.В. Ревуцький. – автореф. дис. на здобуття наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналіс-*

тика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». – Х., 2009. – 20 с.

- б. *Стерлягов А.А. Банковские технологии: Автоматизированные банковские системы, пластиковые деньги / Стерлягов А.А. - Смоленск, 1999, - с.115-117*

Сьоміна Н.А. Банківська платіжна картка як знаряддя шахрайських дій: поняття та основні способи

У статті проаналізовано та виокремлено найбільш характерні способи вчинення злочинів у сфері банківських платіжних карток. Акцентована увага на злочинних формах шахрайського заволодіння грошовими коштами, з урахування стадій вчинення кримінальних правопорушень. Виділено зміст основних способів підготовчих дій правопорушника, як при безпосередньому використанні пластикової картки, так і винятково реквізитів платіжного документу.

Акцентується увага на характеристиці кожного із способів вчинення злочинів у сфері банківських платіжних карток, деталізовано способи підготовки до вчинення зазначеної категорії правопорушень.

Ключові слова: спосіб підготовки, вчинення злочину, банківська платіжна картка, особа злочинця, кримінальне правопорушення.

Семина Н.А. Банковская платежная карточка как орудие мошеннических действий: понятие и основные способы

В статье проанализированы и выделены наиболее характерные способы совершения преступлений в сфере банковских платежных карточек. Акцентируется внимание на преступных формах мошеннического завладения денежными средствами с учетом стадий совершения уголовных правонарушений. Выделено содержание основных способов подготовительных действий правонарушителя, как при непосредственном использовании пластиковой карточки, так и исключительно реквизитов платежного документа.

Акцентируется внимание на характеристике каждого из способов совершения преступлений в сфере банковских платежных карт, детализированы способы подготовки к совершению указанной категории

Ключевые слова: способ подготовки, совершения преступления, банковская платежная карточка, личность преступника, уголовное правонарушение.

Syomina N.A. Credit cards as an instrument of fraud: concept and main methods

The most typical ways of committing crimes in the sphere of bank cards are being analyzed and singled out in the article. The special attention is paid to the criminal forms of fraudulent seizing of funds taking into account the stages of criminal offenses.

The contents of the main methods of offender's preparatory actions are highlighted as to the direct use of a plastic card, and only with the details of a payment document.

The attention is focused on the characteristics of each of the methods of committing crimes in the sphere of bank cards, the preparatory methods of committing crimes of the given category are detailed.

Keywords: method of preparation, crime, bank card, personality of offender, criminal offense.

Шпіляревич В.В.

ЗАХОДИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ: ПОГЛЯД У МИНУЛЕ ТА ВИМОГИ СЬОГОДЕННЯ

УДК 343.21

Постановка проблеми. На сьогодні одним із пріоритетних напрямів внутрішньої політики нашої держави є протидія злочинності. У зв'язку з цим розробляються різноманітні заходи впливу на це негативне соціальне явище, одними із яких є кримінально-правові, зокрема заходи безпеки.

Варто зазначити, що кримінально-правові заходи безпеки були відомі нашій державі досить давно, оскільки у тій чи іншій мірі знаходили своє закріплення у кримінальному законодавстві, що поширювало свою дію на її території. Однак іменувалися вони дещо по-іншому – заходи соціального захисту.

Мета статті. У зв'язку з цим метою статті є дослідження правової природи заходів соціального захисту та кримінально-правових заходів безпеки з урахуванням положень чинного у різні історичні періоди кримінального законодавства України та відповідних наукових праць у галузі кримінального права і встановлення тотожності між ними заходами.

Ступінь наукової розробки. Теоретичним підґрунтям вивчення заходів соціального захисту та кримінально-правових заходів безпеки виступають наукові праці О. О. Жижиленка, С. Г. Келіної, М. С. Таганцева, Л. В. Герасимчук, І. М. Горбачової, О. В. Козаченка, В. О. Тулякова, П. Л. Фріса, М. І. Хавронюка та інших.

Виклад основного матеріалу. Заходи безпеки – це різновид заходів кримінально-правового характеру, передбачених КК